

Spovedná prax. Z akých hriechov sa treba spovedať? Ako činiť pokánia za hriechy?

Jozef Duháček

30. novembra 2020 ✝ Cirkev ✝ Spoveď

pokračovanie IV. časti

Z akých hriechov sa treba spovedať

Medzi výrokmi odsúdenými Tridentským koncilom je aj tento:

„Aby sa dosiahlo odpustenie hriechov vo sviatosti pokánia, nie je podľa Božieho zákona nutné vyspovedať sa z každého smrteľného hriechu, na ktorý si náležitým a starostlivým skúmaním spomenieme, ani sa spovedať z tajných hriechov a hriechov proti posledným dvom prikázaniam Desatora, ani uvádzať okolnosti, ktoré menia špecifickú povahu hriechu; takáto spoveď je užitočná iba pre poučenie a útechu kajúcnika a za dávnych čias bola praktizovaná iba s cieľom vynútiť zákonné zadostučinenie.“ (*Can de poenit.*, VII)

Katolícka doktrína znie: je nutné vyspovedať sa zo všetkých smrteľných hriechov, ktorých si je kajúcnik vedomý, pretože tieto sú vzájomne spojené tak, že žiaden z nich nemôže byť odpustený, kým nebudú odpustené všetky. Odpustenie znamená, že duša je obnovená k Božiemu priateľstvu; a to je samozrejme nemožné, ak zostane neodpustený čo len jeden smrteľný hriech. Preto kajúcnik, ktorý pri spovedi úmyselne zatajuje smrteľný hriech, nemá z toho žiaden úžitok; práve naopak, ruší sviatosť a pácha svätokrádež. Ak sa však z nejakého hriechu nevyzná, nie preto, že ho zatajuje, ale preto, že si na neho nespomenul, odpustí sa mu nepriamo; ale musí sa vyznať pri nasledujúcej spovedi a tak sa podrobiť moci kľúčov.

Smrteľný hriech je nevyhnutným subjektom spovede, všedný hriech je však tiež postačujúcim subjektom spovede, rovnako ako smrteľné hriechy, ktoré už boli odpustené v predchádzajúcich spovediach. Toto je bežné učenie teológov v súlade s odsúdením, ktoré vyniesol Lev X. o Lutherovom tvrdení: „V žiadnom prípade sa nemá spovedať zo všedného hriechu.“ „...v prvotnej Cirkvi sa spovedalo len z verejných smrteľných hriechov.“ (*Exurge Domine*; Denzinger, „*Enchir.*“, 748). V konštitúcii „*Inter cunctas*“ (17. februára 1304), Benedikt XI. najskôr hovorí, že kajúcnici, ktorí sa spovedali kňazovi patriacemu k nejakej reholi, nie sú povinní opakovať spoveď svojmu vlastnému kňazovi a dodáva: „Aj keď nie je potrebné znovu sa spovedať z tých istých hriechov, považujeme opakovanú spoveď za spásonosnú, pretože vyvoláva zahanbenie, ktoré predstavuje dôležitú časť pokánia; preto prísne nabádame bratov (dominikánov a františkánov), aby napomínali svojich kajúcnikov a nabádali ich, aby sa prinajmenšom raz ročne spovedali u svojich kňazov a ubezpečovali ich, že to bezpochyby povedie k ich duchovnému blahu.“ (Denzinger, „*Enchir.*“, 470) Sv. Tomáš uvádza pre túto prax ten istý dôvod: čím viac sa človek spovedá, tým viac sa znižuje (dočasný) trest, a preto by sa človek mal spovedať znova a znova, až kým sa nezruší celý trest a nespôsobuje tým nijakú ujmu tejto sviatosti.“ (IV Sent., d. XVII, q. 3, sol. 5 a 4)

Zadostučinenie

Ako bolo uvedené vyššie, rozhrešenie, ktoré kňaz udeľuje kajúcnikovi, ktorý so správnou dispozíciou vyznáva svoje hriechy, zmaže vinu aj večný trest (za smrteľné hriechy). Zostáva však istý dlh voči Božskej spravodlivosti, ktorý sa musí splatiť tu alebo neskôr (v očistci). Aby mohol byť splatený tu, kajúcnik od svojho spovedníka dostáva to, čo sa zvyčajne nazýva „pokánie“ alebo „pokuta“, zvyčajne vo forme určitých modlitieb, ktoré sa má pomodliť alebo skutkov, ktoré má vykonať, ako sú návštevy kostola, krížovej cesty, púť na nejaké miesto atď. Almužna, pôst a modlitba sú hlavné prostriedky zadostučinenia, ale môže prikázať aj iné skutky kajúcnosti. Kvalitu a rozsah pokánia určuje spovedník podľa povahy vyznaných hriechov, osobitných okolností, zodpovednosti za recidívu a naliehavosti odstránenia zlých návykov. Niekedy je pokánie také, že sa môže vykonať okamžite; v iných prípadoch môže trvať kratší alebo aj dlhší čas, napr. keď je predpísané na každý deň počas týždňa alebo mesiaca. Ale kajúcnik môže prijať ďalšiu sviatosť (napr. Sväté prijímanie) hneď po spovedi, pretože rozhrešenie v ňom obnovuje stav milosti. Napriek tomu je povinný pokračovať vo vykonávaní svojho pokánia až do jeho ukončenia.

V teologickom jazyku sa toto pokánie nazýva zadostučinením a je definované slovami sv. Tomáša: „Splátka časného trestu za hriešny skutok spáchaný proti Bohu.“ (*Summa Theologicæ* Supplement.12.3) Je to úkon spravodlivosti, pri ktorom je potrebné ujmu na Božej cti, nakoľko je toho hriešnik schopný, odčiniť (*poena vindicativa*); je to tiež preventívny prostriedok, ako zabrániť spáchaniu ďalšieho hriechu (*poena medicinalis*). Zadostučinenie nie je, tak ako pokánie a spoveď, podstatnou súčasťou sviatosti, pretože primárny účinok, tzn. odpustenie viny a večného trestu – sa dosiahne bez zadostučinenia; ale je to neoddeliteľná, integrálna súčasť, pretože je nutná na dosiahnutie sekundárneho účinku – tzn. odpustenia dočasného trestu. Katolícku doktrínu o tomto formuluje Tridentský koncil odsúdením tvrdenia: „že Boh celý trest vždy odpúšťa spolu s vinou a zadostučinenie požadované od kajúcnikov nie je nič iné ako viera, že Kristus za nich zadostučinil“; koncil ďalej odsúdil tvrdenie: „že kľúče boli dané Cirkvi iba na rozväzovanie, ale nie na zadržanie a že preto kňazi pri udeľovaní pokánia konajú v rozpore s účelom kľúčov a Kristovým ustanovením; a že je výmysel, že po odpustení večného trestu je spravidla potrebné zaplatiť dočasný trest.“ (Can. „*de Sac. poenit.*“, 12, 15; Denzinger, „*Enchir.*“, 922, 925)

Pokiaľ ide o chyby uvedené v týchto tvrdeniach, koncil (Sess. XIV, c. VIII) uvádza jasné príklady zo Svätého písma. Najvýznamnejším z nich je rozsudok vynesený nad Dávidom: „A Nátan povedal Dávidovi: Pán odstránil tvoj hriech; neumrieš. Avšak, pretože si dal nepriateľom Pánovým príležitosť sa rúhať, preto dieťa, ktoré sa ti narodí, určite zomrie.“ (2 Samuel 12:13, 14; porovnaj Gen 3:17; Num 20:11) Dávidovi bol odpustený hriech a napriek tomu bol potrestaný stratou svojho dieťaťa. Rovnakú pravdu učí aj Svätý Pavol (1 Kor 11:32): „Ale keď sme súdení, Pán nás trestá, aby sme neboli odsúdení spolu s týmto svetom.“ Tu spomenutý trest je dočasným trestom, ale je to trest ku spáse.

„Zo všetkých častí pokánia“, hovorí Tridentský koncil (loc. Cit.), „Naši otcovia neustále odporúčali kresťanom zadostučinenie“. Samotní reformátori to priznali. Kalvín (Institut., III, IV, 38) hovorí, že sa len málo stará o to, čo hovoria staroveké spisy o zadostučinení, pretože „takmer všetci, a ich spisov je množstvo, sa v tomto bode mýlili alebo hovorili až príliš prísne“. Chemnitius („*Examen C. Trident.*“, 4) uznáva, že Tertulián, Cyprián, Ambróz a Augustín vyzdvihovali hodnotu skutkov pokánia; a Flacius Illyricus v „*Storočiach*“ má dlhý zoznam otcov a starých spisovateľov, ktorí, ako priznáva, svedčia o doktríne zadostučinenia. Niektoré z už citovaných textov (*Confessiones*) výslovne uvádzajú zadostučinenie, ako súčasť sviatostného pokánia. K nim možno pridať sv. Augustína, ktorý hovorí, že „človek musí trpieť aj

potom, čo mu boli odpustené hriechy, lebo to bol hriech, ktorý na neho uvalil tento trest. Trest pretrvá vinu, inak by vina bola chápaná ako príliš malá, ak by jej odpustením skončil aj trest.“ (Traktát 124 o Jánovom evanjeliu c. 5); Ambróz: „Tak účinný je liek pokánia, že sa zdá, akoby Boh odvolal svoj súd.“ (*De poenitentia* II.6.48); Cézarius z Arles: „Ak v súžení nevzdávame Bohu vďaku a nevykúpime naše chyby dobrými skutkami, budeme trpieť v ohni očistca, kým aj naše najmenšie hriechy nezhoria ako drevo alebo slama.“ (*Sermo civ*, c. 4))

Jedným z dôvodov pre konanie skutkov pokánia, na ktorom najčastejšie trvajú cirkevní otcovia, je: Ak potrestáte svoj vlastný hriech, Boh vás ušetrí; ale hriech v žiadnom prípade nezostane nepotrestaný. Alebo opakujú, že Boh chce, aby sme konali zadosťučinenie a tak splatili dlh voči Jeho spravodlivosti. Preto je z dobrého dôvodu, že predchádzajúce koncily – napr. Laodicea (A.D. 372) a Kartágo IV (397) – učia, že kajúcnikom má byť stanovené zadosťučinenie; Tridentský koncil len opakuje tradičné presvedčenie a prax, keď ukladá kajúcnikovi povinnosť „pokánia“. Odtiaľ je prax udeľovania odpustkov, pri ktorej Cirkev prichádza na pomoc kajúcnikovi a dáva mu k dispozícii pokladnicu Kristových zásluh. Aj keď sú odpustky úzko spojené s pokáním, nie sú súčasťou sviatosti; predpokladajú spoveď, ľútosť, rozhrešenie a predsavzatie nehrešiť a správne sa nazývajú mimosviatostným odpustením časného trestu za hriech.

Spovedné tajomstvo (spovedná pečať)

Pokiaľ ide o hriechy odhalené v sviatostnej spovedi, tak kňaz je povinný držať ich ako nedotknuteľné tajomstvo. Z tejto povinnosti nemôže byť nikdy dišpenzovaný, ani aby zachránil svoj vlastný život a dobré meno, ani aby zachránil život druhému, ani aby učinil koniec nejakej nespravodlivosti alebo aby odvrátil akúkoľvek verejnú pohromu. Žiadny zákon ho nemôže prinútiť vyzradiť hriechy, ktoré mu boli vyjavené, ani akákoľvek prísaha, ktorú by zložil – napríklad ako svedok pred súdom – ho k tomu nemôže oprávniť. Nemôže ich odhaliť ani priamo – tzn. zopakovaním slov, ktoré v spovedi počul – ani nepriamo – teda náznakmi, nejakým činom, alebo použitím informácií, ktoré sa v spovedi dozvedel.

Jediná možnosť, ako odhaliť hriechy, ktoré vypočul v spovedi, je na základe zreteľného, slobodného a formálneho súhlasu kajúcnika. Bez tohto súhlasu by porušenie spovedného tajomstva nebolo iba ťažkým hriechom, ale aj svätokrádežou. Bolo by to v rozpore s prirodzeným zákonom, ako zneužitie kajúcnikovej dôvery a bolo by to poškodenie, v istých prípadoch veľmi vážne, kajúcnikovej povesti. Porušilo by to aj božský zákon, ktorý ukladá povinnosť spovedať sa a zakazuje prezradiť, čo bolo v spovedi povedané. To, že by to porušovalo cirkevný zákon, je zrejmé z prísneho zákazu a ťažkých trestov, ktoré v tejto veci ukladá Cirkev. „Dajte si pozor na to, aby ste neprezradili hriešnika slovom alebo znamením alebo akýmkoľvek iným spôsobom... Vyhlasujeme, že ten, kto sa odváži odhaliť hriech, ktorý mu bol odhalený pri súde pokánia, nebude len zbavený kňazského úradu, ale bude uvrhnutý do prísneho žalára v niektorom kláštore a odsúdený k nepretržitému pokániu.“ (IV. lateránsky koncil, kap. XXI; Denzinger, „*Enchir.*“, 438). Ďalej, dekrétom Svätého oficiu (z 18. novembra 1682) je spovedníkom zakázané, ani keby tak nedošlo k priamemu alebo nepriamemu prezradeniu, použiť akékoľvek informácie získané pri spovedi i keby ich použitie zabránilo väčšiemu zlu.

Tieto zákazy, ako aj všeobecná povinnosť mlčanlivosti, sa vzťahujú iba na to, čo sa spovedník dozvie prostredníctvom vyznania urobeného ako súčasť sviatosti. Tajomstvo ho neviaže, pokiaľ ide o to, čo mu povedala osoba, ktorá zjavne nemala úmysel vykonať sviatostnú spoveď, ale iba s ním „dôverne“ hovorila;

opatrnosť však má viesť k mlčaniu aj o tom, čo sa týmto spôsobom dozvedel. Tajomstvo spovedníka neviaže mlčať o tom, čo sa dozvedel mimo spovede, hoci by mu to potom bolo ešte raz priznané aj v spovedi – tu ho však môžu iné dôvody nútiť zachovávať mlčanlivosť. Rovnaká povinnosť, s uvedenými obmedzeniami, leží na všetkých tých, ktorí nejakým spôsobom získajú vedomosti o tom, čo bolo priznané pri spovedi, napr. tlmočník, ktorý prekladá, osoba, ktorá buď náhodou, alebo úmyselne vypočuje spoveď, cirkevný predstavený (napr. biskup), ktorého spovedník žiada o povolenie rozhrešiť prípad rezervovaný pre biskupa.

Dokonca aj kajúcnik je podľa niektorých teológov povinný zachovávať mlčanlivosť; všeobecnejší názor mu však necháva slobodu; keďže môže povoliť spovedníkovi, aby hovoril o tom, čo mu vyznal, môže bezpochyby o tom hovoriť aj sám. Je však povinný dbať na to, aby to, čo odhalí, neuvalilo na spovedníka vinu ani podozrenie z porušenia tajomstva, pretože ten sa nemôže brániť. Je teda viac v súlade so zámermi Cirkvi a s úctou k sviatosti, keď sa kajúcnik zdrží rozprávania o tom, z čoho sa spovedal. To bol bezpochyby motív, ktorý podnietil Sv. Leva, aby odsúdil prax, keď kajúcnik čítal na verejnosti písomné vyhlásenie o svojich hriechoch (pozri vyššie); netreba dodávať, že Cirkev, hoci uznáva platnosť verejného vyznania, ho v žiadnom prípade nevyžaduje; ako vyhlásil Tridentský koncil, bolo by nerozumné zákonom predpísať takéto priznanie.

zdroj: wikimedia commons

Verejné pokánie

Vo zvykoch ranej cirkvi sa nachádza nepopierateľný dôkaz praxe spovede a zadostučinenia. Tento dôkaz pramení v praxi prísneho a často veľmi dlhého pokánia. Prepracovaný systém pokánia uvedený v „*Penitenciálnych knihách*“ a v koncilových dekrétach, je samozrejme, výsledkom dlhého vývoja; ale len podrobnejšie vyjadruje princípy a všeobecný postoj k hriechu a zadostučineniu, ktoré prevládali od samého začiatku. Neskôr vydávané štatúty sa často odvolávajú na skoršiu prax výslovne alebo opakovaním toho, čo bolo prijaté už dávno. Občas tiež narážajú na dokumenty, ktoré vtedy existovali, ale ktoré sa k nám už nedostali, napríklad *libellus* uvádzaný v afrických synodách 251 a 255, ktorý obsahuje *singula capitum placita*, tzn. podrobnosti o predchádzajúcich právnych predpisoch. (Sv. Cyprián, Epištola 21) Alebo v konkrétnych prípadoch odkazujú na systém pokánia, ktorý sa už používal a bolo ho treba len aplikovať, napríklad na ten u Korinťanov, ktorým Klement Rímsky napísal svoju prvú epištolu okolo roku 96 a vyzýva ich: „Buďte poslušní kňazom (presbyteris) a prijímajte od nich disciplínu (nápravu) skrze pokánie, zohnite kolená svojho srdca.“ (list Korinťanom 57) Už koncom 1. storočia teda bolo vyžadované pokánie a povahu tohto pokánia určoval nie samotný kajúcnik, ale cirkevná autorita.

Je potrebné rozlišovať medzi tromi druhmi pokánia, ktoré ustanovili koncily alebo biskupi vo forme „kánónov“ pre závažné priestupky. Môže byť súkromné, tzn. vykonávané tajne alebo verejné, tzn. konané v prítomnosti biskupa, duchovenstva a ľudu. Keď bolo sprevádzané určitými obradmi, ako je predpísané v kánónoch, bolo to slávnostné pokánie. Verejné pokánie nebolo nevyhnutne iba kánónické; mohol ho podstúpiť kajúcnik sám, z vlastnej iniciatívy. Slávnostné pokánie, najzávažnejšie zo všetkých, bolo predpisované len za najhoršie priestupky, najmä za cudzoložstvá, vraždy a modlárstvo – „smrteľné hriechy“. Označenie „kajúcnik“ sa vzťahovalo najmä na tých, ktorí konali verejné kánónické pokánie. „Existuje tvrdšie a ťažšie pokánie, ktorého uskutočňovatelia sa v Cirkvi zvyčajne volajú kajúcnici; sú vylúčení z účasti na sviatosti oltárnej, aby ju neprijímali nehodne, aby nejedli a nepili sami sebe na odsúdenie.“ (sv. Augustín) „*De utilitate agendae poenit.*“, Ser. CCCXXXII, c. III)

Kajúcný proces zahŕňal sériu úkonov, z ktorých prvým bola spoveď. Origenés hovorí: „Existuje ešte prísnejšie a namáhavejšie odpustenie hriechov skrze pokánie, keď hriešnik zmáča svoje lôžko slzami, keď sa nerozpakuje vyznať svoj hriech Pánovmu kňazovi a hľadá liek.“ (Homil. „*In Levit.*“, II, 4, v PG, XII, 418) Ďalej hovorí: „Tí, ktorí zhrešili a ukrývajú a nosia svoj hriech vo svojom srdci, sú veľmi sužovaní; ak sa však hriešnik stane svojím vlastným žalobcom, zbavuje sa príčiny svojej choroby. Nech starostlivo zváži, komu má vyznať svoj hriech, aký je charakter jeho lekára, či je slabý so slabými, či vie plakať s plačúcimi a chápe disciplínu sústrasti a pocitu spolupatričnosti. Ak teda poznáte jeho zručnosti a cítite jeho súcit, môžete postupovať podľa toho, čo poradí. Ak uváži, že vaša choroba je tak veľká, že ju treba vyhlásiť v zhromaždení veriacich – aby sa ostatní mohli budovať a vy ľahšie napraviť – tak nech sa to urobí na základe dôkladného úsudku a skúseností tohto lekára.“ (Homil. „*In Ps. XXXVII*“, c. 6, v PG, XII, 1386) Origenés tu celkom jasne ukazuje vzťah medzi spoveďou a verejným pokáním. Hriešnik musí najprv vyznať svoje hriechy kňazovi, ktorý rozhodne, či je potrebné verejné pokánie.

Verejné pokánie nemusí nevyhnutne zahŕňať verejné vyznanie hriechu. Sv. Augustín: „Ak jeho hriech nie je smrteľný len pre neho samotného, ale vyvoláva pohoršenie iných a ak biskup (antistes) usúdi, že to bude užitočné pre Cirkev (zverejniť hriech), nech hriešnik neodmieta robiť pokánie pred očami mnohých, ba dokonca ani celého ľudu, nech mu neodporuje, ani skrze hanbu neprináša do svojej smrteľnej rany ešte väčšie zlo.“ (Sermo cli, c. 3) Preto bolo povinnosťou spovedníka určiť, do akej miery by mal proces pokánia prekročiť sviatostnú spoveď. Je na ňom tiež, aby určil kvalitu a trvanie pokánia: „Zadosťučinenie“, hovorí Tertulián, „je stanovené pri spovedi; pokánie sa rodí z vyznania a pokáním sa upokojuje Boh.“ (O pokání 8)

Na východe existoval od počiatku (Sozomenes, *Cirkevná história* VII.16) alebo prinajmenšom od vypuknutia novatianistického rozkolu (Sokrates, *Cirkevná história* V.19) funkcionár známy ako *presbyter penitentiarius*, tzn. osobitne menovaný kňaz, ktorý bol pre svoju rozvážnosť určený spovedať a ukladať verejné pokánie. Ak to spovedník považoval za potrebné, poslal kajúcnika, aby sa dostavil pred biskupa a jeho radu (*presbyterium*) a títo rozhodli, či spáchal zločin takého charakteru, že by sa mal priznať pred ľudom. Potom, spravidla v Popolcovú stredu, nasledovalo uloženie verejného pokánia, ktorým bol hriešnik vylúčený zo spoločenstva Cirkvi na dlhšie alebo kratšie obdobie a okrem toho bol povinný vykonať určité kajúčne skutky, exomológiu, exomologézu. Tento termín však mal rôzne významy: niekedy označoval celý proces pokánia (Tertulián), inokedy opätovné vyznanie hriechu na začiatku pokánia alebo na konci verejného priznania, ktoré sa robilo na konci, po vykonaní kajúcného cvičenia.

Povaha týchto cvičení sa menila podľa hriechu, pre ktorý boli predpísané. Podľa Tertuliána (O pokání 9) „Exomologéza je disciplína, ktorá zaväzuje človeka, aby sa pokoril a ponížil a aby si osvojil spôsob života, ktorý bude zasluhovať milosrdenstvo. Predpisuje obliekať sa do vrecoviny a popola, zahaliť sa handrami, ponoriť svoju dušu do smútku, napraviť svoje chyby tvrdým zaobchádzaním so sebou samým, požívať najplnšie jedlo a nápoj, ktoré prospievajú duši a nie telu, živiť modlitbu pôstom, celé dni a noci stonať, plakať a kvíliť k Hospodinovi, svojmu Bohu, vrhať sa k nohám kňazov, padať na kolená pred tými, ktorí sú Bohu drahí, a prosiť ich, aby prosili v jeho mene.“

V najstarších časoch bola exomológia rozdelená do štyroch častí, alebo „staníc“ a kajúcnici boli zoskupení do tried podľa ich pokroku v pokání. Nižšia trieda, *flentes* – plačúci zostali pred dverami kostola a prosili o príhovor veriacich, keď prichádzali na bohoslužby. *Audientes* – poslucháči stáli v narthexe kostola, hneď za katechumenmi a mohli zostať počas celej omše katechumenov, tzn. až do konca kázne. *Substrati*, *prostrati*, ležiaci alebo *genulflecti*, *klačiaci* obsadili priestor medzi dverami a ambónom, kde na nich biskup vkladal ruky, alebo im dával požehnanie. Nakoniec to boli *consistenti* – zostávajúci, pretože im bolo dovolené vypočuť celú omšu, samozrejme bez sv. prijímania, alebo preto, že zostali na svojom mieste, kým veriaci pristupovali ku Svätému stolu. Toto rozdelenie pochádza z Východu, tri vyššie skupiny uvádza okolo roku 263 Gregor Thaumaturgos a prvú, najnižšiu skupinu sv. Bazil (List 199, kapitola 22 a List 217, kapitola 56). Na Západe takáto klasifikácia neexistovala a rôzne štádia nebývali tak zreteľne označené; s kajúcnikmi sa zaobchádzalo, ako s katechumenmi.

Exomológia sa skončila zmierením, slávnostným obradom, ktorý sa konal na zelený štvrtok tesne pred Sv. omšou a viedol ho biskup, ktorému pomáhali kňazi a diakoni. Uskutočnila sa konzultácia (*concilium*), aby sa určilo, ktorý z kajúcnikov si zaslúži readmisiiu; pod stupňami oltára sa spievali kajúčne žalmy a litánie; biskup v krátkej kázni pripomenul kajúcnikom ich povinnosť viesť nepoškvrnený život; kajúcnici boli so zapálenými sviečkami v ruke privedení do kostola; predniesli sa modlitby, antifóny a responzóriá a nakoniec dostali verejné rozhrešenie. (Pozri Schmitz, „*Die Bussbücher u. Die Bussdisciplin d. Kirche*“, Mainz, 1883; Funk in „*Kirchenlex.*“, Sv „*Bussdisciplin*“; Pohle in „*Kirchl. Handlex.*“, Sv „*Bussdisciplin*“; Tixeront, „*Hist Louis*“, 1910)

Pokiaľ ide o povahu tohto rozhrešenia, jestvujú rôzne názory. Podľa jedného názoru nejde o odpustenie viny, ale len dočasný trest; vina už bola odpustená rozhrešením, ktoré kajúcnik dostal v spovedi, skôr ako nastúpil do verejného pokánia. Podporuje to aj fakt, že toto rozhrešenie sa mohlo uskutočniť aj diakonom, ako to ukazuje sv. Cyprián (epištola 18): „Ak ich premohla choroba, nemusia čakať na náš príchod, ale môžu vykonať exomológiu svojich hriechov pred akýmkoľvek kňazom alebo, ak nebude k dispozícii žiaden kňaz, a smrť je blízko, aj pred diakonom, aby teda vložením jeho rúk ako znaku pokánia mohli prísť k Pánovi v pokoji,...“

Keďže diakon nemohol dať sviatostné rozhrešenie, mohol nanajvýš zbaviť kajúcnika trestu; a keďže týmto dostal poverenie robiť to, čo urobil biskup verejným rozhrešením, nemohlo verejné rozhrešenie byť sviatostné. Ďalej je potrebné vziať do úvahy, že biskup nemusel nevyhnutne počuť spovede kajúcnikov, ktorých rozhrešoval v čase zmierenia a okrem toho starodávne formuláre predpisujú, že kňaz vypočuje spoveď, a že potom biskup vyslovuje rozhrešenie. Ale sviatostné rozhrešenie môže dať iba ten, kto vypočuje spoveď. A opäť, verejné pokánie často trvalo mnoho rokov; v dôsledku toho, ak by sa kajúcnik nerozhrešil na

začiatku, zostal by celý ten čas v stave hriechu, nemohol by si svojimi kajúcimi cvičeniami získať žiadne zásluhy a bol by vystavený nebezpečenstvu náhlej smrti (Pesch, op. cit., s. 110, pozri Palmieri, op. cit., s. 459; Pignataro, „*De disciplina poenitentiali*“, Rím, 1904, s. 100; Di Dario, „*Il sacramento della penitenza nei primi secoli del cristianesimo*“, Neapol, 1908, s. 81)

Autori, ktorí tvrdia, že toto konečné rozhrešenie bolo sviatostné, trvajú na tom, že neexistuje žiadny dôkaz o súkromných spovediach; že ak by existovali, upustilo by sa od tvrdšieho spôsobu verejného pokánia; že argument lekárskeho predpisu stráca platnosť, ak sa popiera sviatostný charakter pokánia; a že toto pokánie obsahovalo všetko, čo sa vyžaduje vo sviatosti. (Boudinhon, „*Sur l'histoire de la pénitence*“ v „*Revue d'histoire et de littérature religieuses*“, II, 1897, s. 306, Hogan v „*Am. Cath. Q. Rev.*“, júl, 1900; Batiffol, „*Etudes d'histoire et de théologie positive*“, Paríž, 1902, s. 195; Vacandard v „*Dict. De theol.*“, Sv „*Absolution*“, 156-61; O'Donnell, „*Pokánie v ranej cirkvi*“, Dublin 1907, s. 95.)

Hoci sa táto diskusia týka praxe za bežných okolností, všeobecne sa pripúšťa, že sviatostné rozhrešenie bolo udelené pri spovedi tým, ktorým hrozila smrť. Cirkev nikdy vo svojej univerzálnej praxi neodmietla dať v poslednom okamihu rozhrešenie ani v prípade tých, ktorí sa dopustili ťažkého hriechu. Sv. Lev napísal v roku 442 frejuskému biskupovi Theodorovi: „Tým, ktorí v čase núdze a bezprostredného nebezpečenstva smrti prosia o pomoc, pokánie a potom o zmierenie, sa nemá odmietať rozhrešenie a ani od nich vyžadovať zadosťučinenie.“ Pripomína, že pokánie by sa nemalo odkladať zo dňa na deň až do okamihu, keď „je sotva čas sa vyspovedať a zmieriť sa s Bohom skrze kňaza“; a dodáva, že ani za týchto okolností „by nemalo byť odmietnuté pokánie a milosť prijímania, ak o to kajúcnik požiada.“ (Ep. CVIII, c. IV, P.L., LIV, 1011) Sv. Lev výslovne uvádza, že uplatňoval cirkevné pravidlo (*ecclesiastica regula*).

Krátko predtým sv. Celestín (428) opísal svoje zdesenie, keď sa dozvedel o prípade, keď „zomierajúcim bolo odmietnuté pokánie, a že nebolo vyhovené túžbe tých, ktorí v hodine smrti hľadali liek pre dušu“; a hovorí, že to „pridáva smrť k smrti a kruto zabíja dušu, ktorá nie je rozhrešená.“ (List biskupom provincií Vienne a Narbonne, c. II) Že je takéto odmietnutie v rozpore s predchádzajúcou praxou, je zrejmé zo slov Nicejského koncilu (325): „Pokiaľ ide o umierajúcich, musí sa aj dnes dodržiavať starý zákon, a to, že ak niekto opúšťa tento život, v žiadnom prípade nebude pozbavený posledného a nevyhnutného viatika.“ (kánon 13)

Ak umierajúca osoba mohla prijať Eucharistiu, určite jej nebolo možné upierať rozhrešenie. Ak sa niekedy vyskytla väčšia prísnosť, išlo o odmietnutie sv. prijímania, nie rozhrešenia; takú pokutu predpísal koncil v Elvire (306) pre tých, ktorí po krste upadli do modlárstva. To isté platí pre kánon 22 koncilu v Arles (314), ktorý ustanovuje, že sv. prijímanie sa nebude dávať „tým, ktorí odpadnú, ale nikdy sa nedostavili pred Cirkev, ani sa nesnažili robiť pokánie a napriek tomu, v prípade vážnej choroby požiadali o Eucharistiu.“ Koncil zdôrazňuje, že taký hriešnik nemá správnu dispozíciu, a tak ako aj sv. Cyprián zakazuje, aby tí, ktorí „nekonajú pokánie ani neprejavujú úprimnú ľútosť“, boli pripustení k sv. prijímaniu, keď o to žiadajú v chorobe a nebezpečenstve; pretože to, čo ich núti hľadať (prijímanie), nie je pokánie za ich hriechy, ale strach z blízkej smrti.“ (Ep. 51, č. 23)

Ďalším dôkazom prísnosti, s akou sa spravovalo verejné pokánie a najmä jeho slávnostná forma, je skutočnosť, že sa mohlo vykonať iba raz. Je to zrejmé z niektorých vyššie citovaných textov (Tertulián, Hermas). Origenes tiež hovorí: „V prípade závažnejších zločinov existuje iba jedna príležitosť na pokánie.“ (Hom. XV, „*In Levit.*“, c. II); a Sv. Ambróz: „Pretože existuje jeden krst, tak existuje jedno pokánie, ktoré sa

však vykonáva verejne.“ (*De poenitentia* II.10.95) Svätý Augustín uvádza dôvod: „Aj keď je múdрым a zdravým ustanovením poskytnúť priestor na uskutočnenie tohto poníženého typu pokánia, akonáhle by sa tento liek v Cirkvi stal príliš všedným, stal by sa pre chorých menej účinným. Ale kto sa odváži povedať Bohu: „Prečo si teda ešte raz ušetril tohto človeka, ktorý sa po prvom pokání znova pripútal k hriechu?“ (Ep. CLIII, „*Ad Macedonium*“) Možno pripustiť, že disciplína prvých dní bola prísna, a že v niektorých cirkvách alebo u jednotlivých biskupov, bola hnaná až do extrému.

Toto potvrdil pápež sv. Innocent (405) vo svojom liste (Ep. VI, c. II) Exuperiovi, biskupovi z Toulouse. Dostal otázku, čo by sa malo robiť s tými, ktorí po celom živote naplnenom nezákonnými a hriešnymi pôžitkami, žiadali pokánie a prijímanie. „Pokiaľ ide o tieto veci,“ píše pápež, „predchádzajúca prax bola prísnejšia, neskôr bola milosrdne zmiernená. Zvykom bolo udeľovať pokánie, ale nie sv. prijímanie; aby ľahký prístup ku sv. prijímaniu nespôsobil, že ľudia neopustia svoje hriešne spôsoby, tak sa im upieralo, hoci ku spovedi pripustení boli, aby ich to neviedlo k zatrateniu... Ale keď náš Pán obnovil mier vo svojej Cirkvi a teror prestal, tak sa usúdilo, že bude dobré, ak umierajúci dostanú sv. prijímanie, aby sme nevyzerali, že odmietaním milosti sa držíme tvrdosti a prísnosti heretika Novatiana a preto spolu s pokáním pripúšťame ku sv. prijímaniu, aby títo ľudia, v okamihu smrti, so súhlasom nášho Spasiteľa boli zachránení pred večným zničením.“

Zmierňovanie prísnosti verejného pokánia, ktoré táto pasáž naznačuje, pokračovalo aj v nasledujúcom období, najmä v stredoveku. Úrad *poenitentiaria* v roku 390 zrušil na Východe Nestorius, patriarcha Konštantínopolu, pre pohoršenie, ktoré pochádzalo z verejnej spovede. Skoro nato zmizli štyri „stanice“ a verejné pokánie sa stalo prestalo používať. Na Západe to prešlo postupnejšou transformáciou. Exkomunikácia aj interdikť sa naďalej a často používali. Výkon pokánia bol vo veľkej miere ponechaný na horlivosť a dobrú vôľu kajúcnika; aplikovala sa však stále väčšia miernosť, aby sa zadostučinenie splnilo skôr, ako sa dosiahol predpísaný čas; zaviedla sa prax spájať pokánie s inými úkonmi alebo zbožnými skutkami, ako je modlitba a almužna. Podľa dekrétu koncilu v Clermonte (1095) boli tí, ktorí sa pripojili ku krížovej výprave, oslobodení od všetkých skutkov kajúcnosti. Nakoniec prevládol zvyk vykonať zadostučinenie okamžite po spovedi. Tým sa prastará prax verejného pokánia niekedy v polovici 16. storočia vytratila. Pokusy obnoviť ju, ktoré prišli po Tridentskom koncile, skončili neúspechom.

Katolícka encyklopédia, 1917

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/spovedna-prax-z-akych-hriechov-sa-treba-spovedat-ako-cinit-pokanie-za-hriechy/>